

Reitzer Béláról

Bálint Sándornak (1904–1980), a szegedi népelet jeles kutatójának e posztumusz írása fölkerésemre készült, Reitzer Bélával kapcsolatos kutatásaim megkönnyítésére. Bálint Sándor a cikknek eredetileg csak bő vázlatát írta le, a jelen – végső – szöveget 1976. február 16-án gépbe mondotta, majd a legépelte szöveget átolvasta, javította s aláírta. Mivel ez a kis írás Bálint Sándor kevés emlékező írásainak egyike, úgy vélem, kár volna kéziratban hagyni. – L. A.

Reitzer Bélával a 30-as évek legelején ismerkedtem meg. Már nem emlékezem, hogy egyik legjobb barátja, Ortutay Gyula révén-e, vagy Imre Sándor pedagógiai szemináriumában. Nyúlánk, pápaszemes, megjelenésében igen rokonszenves fiatalember volt.

Bár jogot hallgatott, a műveltség globálisan érdekelte. Ezért a bölcsészeti karon rendszeresen hallgatta Marót Károly etnológiai jellegű előadásait. Imre Sándornak óráira, szemináriumába is rendszeresen eljárt.

A pedagógus Imre Sándor puritán erkölcsiségével, nemes, abban a korban annyira ritka elvi következettségével, humanista magatartásával kis közösséget vonzott maga köré. Számosan hallgatták a város művelt társadalmából is, főleg olyanok, akiknek az akkori időkkel szemben nagyon jogosult emberi, és erkölcsi fenntartásaik voltak. Ilyen volt Tettamanti Béla későbbi professzor, Joó Tibor későbbi kulturfilozófus, aki Budapest ostroma alatt bombatámadás áldozata lett, jómagam, továbbá egy pénzügyigazgatósági főtisztviselő, egy jobboldali orientációjú főmérnök, Baranyai Erzsébet gyermekpszichológus, igen sok végzett, de származása miatt elhelyezkedni nem tudó hallgató. Emlékezem rá, hogy egyik egészen kiváló tanítványa Freund Ibolya jobb híján Angliába emigrált, ahol házvezetőnő lett.

Imre nevezetes progresszív szellemű munkája (*A nevelés sorsa és a szocializmus*) inspirálta Reitzert a proletárnevelés kérdéseiről szóló kutatásaiban, illetőleg később megjelent művében. Természetesen a témát igen sokszor megbeszélték egymással, Imre fiatal barátjában nagyra becsülte a kezdeményezést.

Többször megfordultam Reitzer Béla szüleinek újszegedi, Tisza-parti otthonában is. Édesapja vállalati főtisztviselő volt, ma is élő édesanyjának pedig kis, választékos igényű iparművészeti boltja volt az Aradi (Hugo Victor) utcában. Művelt, csöndes, befelé élő, kiváló nevelő érzékkel megáldott emberek, akiknek mindenük volt két gyermekük, Béla és András. Nagy gonddal irányították őket. Nyelveket sajátítottak el. Béla angol nyelvi tudásával jó szolgálatokat tett jogász kollégájának, Erdei Ferencnek, akinek számára angol és amerikai szociológiai műveket fordított. Zenét is tanultak. Béla jól zongorázott, de tudományos érdeklődési köre a további haladástól elvonta. Haláláig megmaradt finom, műértő zenebarátnak. A 30-as évek nagy szegedi hangversenyein, így Bartók több koncertjén, operaelőadásain mindig találkoztunk. Öcse, András nagy hegedős-ígéret volt, komoly művésznek indult. Szép sikerrel adott Szegeden önálló hangversenyt, de pályáját a politikai események derékba törték. Számos emlékezetes, szép zenei élményem fűződik otthonukhoz. András egy Szegeden nyaraló, fiatal zongora szakos diákokronának kíséretével többször eljátszotta kedvemért Mozart csodálatos A-dur hegedűversenyét.

Reitzerék otthona, újszegedi kis családi háza nemes ízléssel volt berendezve: szép, válogatott bútordarabok, szegedi modern festők: Nyilasy, Károlyi Lajos, Szöri József,

Hódy Géza, Heller Ödön szép képei, porcelánok, népi cserépedények, az akkoriban feltűnő Kovács Margit kerámiái választékos, zsúfolatlan összhangban. A szülőknek gyermekeik nevelése mellett, éppen a meghitt családi környezet, otthon kialakítására volt legtöbb gondjuk. Társaságba alig jártak, mert korukból messzire kinőttek.

Béla tanulmányait kiváló eredménnyel végezte. Kedves tanítványa volt Horváth Barnának, és Surányi-Unger Tivadarnak, a jogi kar két, egészen kiemelkedő professzorának. Részben az ő ösztönzésükre, nagyobb részben azonban saját személyes érdeklődésből. nagy figyelemmel kísérte az angolszász jogrendszert, szociológiai irodalmat, amelynek humanista szelleme az ő bizonytalan emberi helyzetében személyes meggyőződését megedzette, tiszta ügyért való lelkesedésében lelkesítette. Ez az angolszász orientáció egyébként ellenállást is jelentett a kor hitlerizálódó tudományával szemben. Reitzer nem volt harcos, politikus természet. De mindig szolidáris volt korának leghaladóbb törekvéseivel.

Sajnos, származása miatt a legjobb vizsgaeredmények és professzori ajánlások mellett sem tudott megfelelően elhelyezkedni, pedig erre tétovázó társadalmunk érdekében is mindenképpen méltó lett volna. A Szegedi Fiatalok Művészeti Kollégiumának tagja lett, míg nagyon szeretett hallgató társa, Erdei Ferenc és Bibó István e közösségen kívül maradt. Emlékezetem szerint 1935 után már csak futólag találkoztam vele, mert Budapestre költözött. Édesanyja révén azonban mindig tudtam róla. Így azt is, hogy rokonszenve mellett sem volt hajlandó Nyugatra, az angolszász világba vándorolni, ahol Surányi-Unger révén is bizonyára megbecsülték volna. Emberi sorsát, vesztébe rohanó hazájához kötötte. Végül egy kis személyes emlék, ami igazolja, hogy a magam és Ortutay Gyula néprajzi törekvései sem voltak idegenek tőle. 1932 táján egy őszi vasárnap együtt mentünk ki Apátfalvára, ahol megnéztük a környék utolsó vízimalmát.

BÁLINT SÁNDOR